

УДК 338.432 (633/635)

DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2021-4-7>

Сачовський І.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри теоретичної і прикладної економіки
Державного вищого навчального закладу
«Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»

Sachovsky Igor

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Theoretical and Applied Economics
Vasyl Stefanyk Precarpathian National University

РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА НА УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

REGIONAL FEATURES OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN UKRAINE IN MODERN CONDITIONS

Одним з узагальнюючих висновків пропонованої статті є те, що ефективність сільськогосподарського виробництва на Україні визначається навіть не настільки оптимізацією співвідношень основних груп товаровиробників, якими, як відомо, є сільськогосподарські підприємства й господарства населення, наскільки досконалістю економічного механізму функціонування кожної з них зокрема. Ця особливість знаходить своє відображення в багатьох аспектах розвитку агропромислового комплексу, чи не в першу чергу в темпах зростання (зниження?) загальних обсягів сільськогосподарського виробництва в цілому і в розрізі основних груп товаровиробників, зміні їх питомої ваги, що обумовлює актуальність проведеного дослідження. Основними, найважливішими особливостями пропонованої статті є: а) розглянута структура сільськогосподарського виробництва на Україні як в розрізі його загальних обсягів на обласному рівні, так і внутріобласному з точки зору розгляду співвідношень таких його складових, як рослинництво і тваринництво; б) проаналізована специфіка сільськогосподарського виробництва на Україні з точки зору розгляду співвідношень його загальних обсягів між основними групами товаровиробників, якими, як показала практика, стали сільськогосподарські підприємства і господарства населення. Крім цього, вважаємо за доцільне акцентувати увагу й на такому: по-перше, з врахуванням ідентичності структури й типовості наведених в таблицях показників стає можливим розширення діапазону їх розрахункових, додаткових величин, хоча б, наприклад, шляхом співставлення обласних (регіональних) відмінностей в структурі обсягів виробництва в розрізі основних груп товаровиробників, тобто сільськогосподарських підприємств і господарств населення. По-друге, з відомою долею умовності, але не можна не применшувати значимості такого розрахункового показника, як співставлення загальних обсягів сільськогосподарського виробництва на Україні в кожній з її областей у 2020-у році у порівнянні з попереднім. Підсумовуючи, слід, мабуть, виділити окремо й те, що хоча проведений аналіз ґрунтується на суто прикладних, практичних показниках, висновки, що випливають, носять узагальнений, глобальний характер, що може бути використаним і в процесі як подальших досліджень, так і при прийнятті тих чи інших управлінських рішень.

Ключові слова: регіональна (обласна) структура сільськогосподарського виробництва, сільськогосподарські підприємства, господарства населення, рослинництво, тваринництво.

Одним из обобщающих выводов предлагаемой статьи является то, что эффективность сельскохозяйственного производства на Украине определяется даже не настолько оптимизацией соотношений основных групп товаропроизводителей, которыми, как известно, есть сельскохозяйственные предприятия и хозяйства населения, насколько совершенством экономического механизма функционирования каждой из них в частности. Эта особенность находит свое отражение во многих аспектах развития агропромышленного комплекса, чуть ли не в первую очередь в темпах увеличения (снижения?) общих объемов сельскохозяйственного производства в целом и в разрезе основных групп товаропроизводителей, изменений их удельного веса, что обуславливает актуальность проведенного исследования. Основными, наиболее важными особенностями предлагаемой статьи являются: а) рассмотрена структура сельскохозяйственного производства на Украине как в разрезе его общих объемов на областном уровне, так и на внутриобластном с точки зрения рассмотрения соотношений таких его составляющих, как растениеводство и животноводство; б) проанализирована специфика сельскохозяйственного производства на Украине с точки зрения рассмотрения соотношений его общих объемов между основными группами товаропроизводителей, которыми, как показала практика, стали сельскохозяйственные предприятия и хозяйства населения. Кроме этого, считаем целесообразным акцентировать внимание на таком: во-

первых, с учетом идентичности структуры и типичности представленных в таблицах показателей становится возможным расширение диапазона их расчетных, дополнительных величин, хотя бы, к примеру, путем сопоставления областных (региональных) отличий в структуре объемов производства в разрезе основных групп товаропроизводителей, т.е. сельскохозяйственных предприятий и хозяйства населения. Во-вторых, с известной долей условности, но нельзя не предвещать значимости такого расчетного показателя, как сопоставление общих объемов сельскохозяйственного производства на Украине в каждой из ее областей в 2020-м году по сравнению с предыдущим. Подытоживая, следует, наверно, выделить отдельно и то, что хотя проведенный анализ построен на сугубо прикладных, практических показателях, выводы, что вытекают, носят обобщенный, глобальный характер, что может быть использовано и в процессе как дальнейших исследований, так и при принятии тех или иных управленческих решений.

Ключевые слова: региональная (областная) структура сельскохозяйственного производства, сельскохозяйственные предприятия, хозяйства населения, растениеводство, животноводство.

Agriculture, for many reasons, can be considered one of the most important sectors of the economic complex of Ukraine. Its significance is determined, in our opinion, in particular by the dynamics of growth of agricultural production, which, in turn, depends on many, to some extent, important factors. In particular, how perfect is the state policy on the agro-industrial complex, especially in terms of regulating the pricing of basic agricultural products, to what extent the state policy on agricultural development takes into account the specifics of a region (area), including climatic conditions, the nature of historical production, the age structure of the population, its worldview, etc., that is, ultimately, to what extent the state policy to support agriculture meets the interests of the individual producer. All this is directly reflected in the growth (decrease?) rate of agricultural production, which determines the relevance of the study. The main, most important provisions of the article are: firstly, the statistical information provided in the proposed article on the specifics of agricultural production in Ukraine, its detail in terms of areas in a more generalized form can give a holistic, complete picture of its features in each of the regions of the country, which in some cases took place; secondly, in the direct context of the above, we consider it appropriate to highlight separately that despite all its ambiguity, the advantage of the above statistical material on the peculiarities of agricultural production in Ukraine in 2020 (2019) in absolute terms is that if needed it can significantly expand the range of necessary calculated information, on what, actually, the offered article was based also; thirdly, taking into account the above, however, different, one of the most important features of the proposed article is that the structure of agricultural production was analyzed in terms of production ratios of the main groups of producers of this type, which, as practice shows, were agricultural enterprises and farms of the population, and, emphasizing, in each of the regions of Ukraine; fourthly, perhaps not least, the significance of the analysis of the ratio of production volumes of the main groups of agricultural producers in Ukraine is enhanced by its detailing given their main subspecies, such as crop and livestock, which, in a sense, can be the basis for not only few more global and cognitive conclusions. Regarding the purely conclusions, one of the most important components of the article, we even consider it necessary to consider two of them separately: firstly, agriculture is an integral part of the national economic complex of Ukraine and the efficiency of its functioning can be one of the most important indicators of the level of economic development of the country as a whole; secondly, we believe that the efficiency of agricultural production both in Ukraine as a whole and, in particular, in its individual regions is determined not so much by optimizing the ratio of major groups of producers, which, as practice shows, were agricultural enterprises and households, how perfect the economic mechanism of functioning of each of them in particular.

Keywords: regional (area) structure of agricultural production, agricultural enterprises, households, crop production, animal husbandry.

Постановка проблеми. Сільське господарство, в силу багатьох причин, можна віднести до числа однієї з найважливіших галузей народногосподарського комплексу України. Його значимість визначається, на наш погляд, зокрема динамікою зростання обсягів сільськогосподарського виробництва, що, в свою чергу, залежить від багатьох, в тій чи іншій мірі, важливих факторів. Зокрема, наскільки досконалою є політика держави щодо агропромислового комплексу, чи не в першу чергу в плані регламентації ціноутворення на основні види сільськогосподарської продукції, якою мірою державна політика стосовно розвитку сільського господарства враховує специфіку того чи іншого регіону (області), в тому числі природно-кліматичні умови, характер виробництва, що склався історично, вікову структуру населення, його світогляд і т. д., тобто, в кінцевому підсумку, наскільки державна політика підтримки сільського господарства відповідає інтересам окремо взятого товаровиробника. Все це безпосередньо знаходить

своє відображення в темпах зростання (зниження?) обсягів сільськогосподарського виробництва. Цілком допустимим є припущення, що, у відомому розумінні, проблеми, що супроводжують процес становлення нових основних форм землекористування носять набагато глибший і суперечливіший характер порівняно з багатьма іншими галузями народного господарства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як показала практика, кожен конкретний, окремий період розвитку агропромислового комплексу України знаходить своє відображення в характері публікацій на дану тематику. Так, наприклад, для кінця 90-х – початку 2000-х років, хоча і з певною долею умовності, але визначальним було те, що прерогатива віддавалася стратегічним питанням розвитку АПК, чи не в першу чергу в роботах акад. Лукінова І.І., акад. Юрчишина В.В. (зокрема, стаття «концептуальні основи розробки новітньої аграрної політики та її реалізації» (2003)), значний внесок в розвиток аграрної

науки вніс і колектив ННЦ «ІАЕ» під керівництвом акад. Саблука П.Т, багато інших більш-менш відомих економістів-аграрників, зокрема, Месель-Веселяк В.Я. (див., зокрема, список використаної в статті літератури). Для фактично всього подальшого періоду характерним була конкретизація, деталізація питань розвитку агропромислового комплексу на всіх рівнях управління, в більшості публікацій, причому, як нам здається, було порушено навіть дисбаланс стосовно прерогатив досліджень, в якійсь мірі на задній план відійшли питання саме стратегічного характеру. В контексті сказаного вищесказаного однією з особливостей, відмінних рис пропонованої статті є власне те, що на основі в тій чи іншій мірі конкретизованої статистичної інформації висновки носять, як правило, узагальнений, навіть глобальний характер, розраховані на перспективу, їх доцільно враховувати і при прийнятті тих чи інших управлінських рішень.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд регіональних (обласних) особливостей сільськогосподарського виробництва в Україні на сучасному етапі розвитку.

Реалізація цього завдання передбачає зокрема:

– розгляд загальних особливостей сільськогосподарського виробництва на Україні, насамперед з точки зору ефективності діяльності основних груп товаровиробників, якими в сучасних умовах є сільськогосподарські підприємства і господарства населення;

– поглиблення проведеного аналізу розглядом співвідношень основних підгалузей сільського господарства, якими є рослинництво і тваринництво, в кожній з зазначених основних форм землекористування;

– вироблення належних, в тій чи іншій мірі узагальнених висновків.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основні, узагальнені в певній мірі, показники сільськогосподарського виробництва в Україні за 2019–2020 роки наведені в табл. 1. (див. табл. 1). З врахуванням наведених даних вважаємо за доцільне акцентувати увагу на таких питаннях.

Перше. В 2020 році в цілому по Україні загальні обсяги продукції сільського господарства склали приблизно 612 млрд. 121 млн грн. В першу п'ятірку найкрупніших товаровиробників входили (в дужках вказано питому вагу тієї чи іншої області в загальних обсягах сільськогосподарського виробництва в цілому по Україні) Вінницька (7,9%), Харківська (6,1), Дніпропетровська (5,9%), Хмельницька (5,7%) і Київська (5,6%). У зв'язку з цим хотілося б звернути увагу на таке. По-перше, хоча і з певною долею умовності, але перелічені області в принципі можна віднести до областей одного і того регіону – центрального. І, по-друге, сумарна величина питомої ваги вказаних областей в загальних обсягах сільськогосподарського виробництва у 2020 році складала 31,2%, тобто на долю лише п'яти областей припадала третина сільськогосподарського виробництва в цілому по Україні.

Таблиця 1

Загальні обсяги виробництва в цілому по сільському господарстві України (в розрізі областей)
(млн грн)

Області	Продукція сільського господарства			в тому числі:					
				продукція рослинництва			продукція тваринництва		
	2019	2020	2020 у % до 2019	2019	2020	2020 у % до 2019	2019	2020	2020 у % до 2019
Україна	680982,4	612121,5	89,9	538705,6	473377,0	87,9	142276,8	138744,5	97,5
Вінницька	57168,9	48688,6	85,2	39426,9	30841,8	78,2	17742,0	17846,8	100,6
Волинська	16540,8	16610,4	100,4	11316,8	11474,2	101,4	5224,0	5136,2	98,3
Дніпропетровська	42467,9	36393,3	85,7	32998,4	26883,3	81,5	9469,5	9510,0	100,4
Донецька	20260,6	19400,5	95,8	15343,0	14571,5	95,0	4917,6	4829,0	98,2
Житомирська	27362,6	26072,1	95,3	22020,8	20943,8	95,1	5341,8	5128,3	96,0
Закарпатська	8858,2	8552,3	96,5	4480,8	4533,7	101,2	4377,4	4018,6	91,8
Запорізька	27136,5	23997,9	88,4	23737,7	20843,4	87,8	3398,8	3154,5	92,8
Івано-Франківська	13301,2	13767,3	103,5	7679,4	8130,5	105,9	5621,8	5636,8	100,3
Київська	40802,3	34252,7	83,9	28678,4	22371,4	78,0	12123,9	11881,3	98,0
Кіровоградська	35994,8	25381,1	70,5	32165,1	21698,4	67,5	3829,7	3682,7	96,2
Луганська	14448,2	12802,0	88,6	13252,7	11621,8	87,7	1195,5	1180,2	98,7
Львівська	23004,4	24007,2	104,4	15967,9	16938,0	106,1	7036,5	7069,2	100,5
Миколаївська	25976,4	19778,0	76,1	23024,0	17081,3	74,2	2952,4	2696,7	91,3
Одеська	28278,5	17240,3	61,0	25229,7	14296,2	56,7	3048,8	2944,1	96,6
Полтавська	43514,8	38625,1	88,8	36671,8	32193,3	87,8	6843,0	6431,8	94,0
Рівненська	16752,7	17260,2	103,0	12572,9	13245,1	105,3	4179,8	4015,1	96,1
Сумська	30175,6	31291,6	103,7	26215,6	27375,0	104,4	3960,0	3916,6	98,9
Тернопільська	24251,8	24254,8	100,0	19733,5	19619,8	99,4	4518,3	4635,0	102,6
Харківська	38462,8	37700,8	98,0	32339,4	32017,3	99,0	6123,4	5683,5	92,8
Херсонська	28559,2	27024,1	94,6	24748,6	23454,8	94,8	3810,6	3569,3	93,7
Хмельницька	35926,2	34979,2	97,4	29299,7	28617,5	97,7	6626,5	6361,7	96,0
Черкаська	40275,6	31698,3	78,7	27280,8	18883,7	69,2	12994,8	12814,6	98,6
Чернівецька	10248,5	10225,3	99,8	7176,3	7221,1	100,6	3072,2	3004,2	97,8
Чернігівська	31213,9	32118,4	102,9	27345,4	28520,1	104,3	3868,5	3598,3	93,0

По-друге, незважаючи на певну долю умовності, хотілося б окремо виділити таку особливість, як наявність широкого діапазону коливань питомої ваги в загальних обсягах сільськогосподарської продукції тієї чи іншої області.

Досить сказати хоча б таке. Якщо, як вже говорилося, на долю Вінницької області припадає 7,9% від величини сільськогосподарського виробництва в країні, то Закарпатської – лише 1,4%. Причому, як нам здається, перелік аналогічних розбіжностей можна було б продовжити. Досить хоча б додати, що на сільське господарство Чернівецької області припадає 1,6% від загальної по країні величини виробництва продукції вказаного виду, майже аналогічний стан справ в Івано-Франківській області – тут на її долю приходилось 2,2% загальних обсягів виробництва, тобто, в певній мірі узагальнюючи, можна констатувати, що в ряді областей західного регіону сільське господарство знаходиться на другорядному плані.

По-третє, важливу, вважаємо, є необхідність розгляду співвідношень питомої ваги рослинництва і тваринництва в загальних обсягах сільськогосподарської продукції тієї чи іншої області України. Статистика говорить таке, Якщо в цілому по Україні співвідношення зазначених підвидів продукції становило 77,3 і 22,7%, тобто домінуючим є рослинництво, то, тим більше, виникає потреба деталізувати вказану пропорцію в розрізі областей. Обмежимося не простою вибіркою, а її варіацією на обласному рівні, що, скоріше всього, оправдано. У Вінницькій області співвідношення загальних обсягів продукції рослинництва і тваринництва у 2020 році складало 63,3 і 36,7%, тобто досить-таки суттєво відрізнялося, у Волинській – відповідно 69,0 і 31,0%, у Дніпропетровській – 73,8 і 26,2%, у Донецькій вказане співвідношення складало 75,1 і 24,9 %, тобто було близьким до середнього по Україні рівня. В інших областях мала місце така картина. На Житомирщині питома вага продукції рослинництва в загальних обсягах сільськогосподарського виробництва у 2020 році складала 80,3% (відповідно тваринництва 19,7%), на Закарпатті, що цікаво, лише 53,0% (47,0%), в Запорізькій області, навпаки, відповідно 86,8 і 13,2%, в Івано-Франківській питома вага рослинництва була також суттєво нижчою за середньостатистичну величину – відповідно 59,0% і 41,0%, в Київській області вона складала 65,3 і 34,7%. Тобто все-одно була нижчою, ніж в цілому по Україні. В сільському господарстві Кіровоградської області на долю рослинництва припадало вже 85,4 (14,6%), в Луганській області її питома вага знаходилася на рівні 90,7% (відповідно 9,3%), у Львівській – 70,6 і 29,4%, в Миколаївській області – відповідно 86,3 і 13,7%, на Одещині – 82,9 і 17,1%, в Херсонській області – відповідно 86,7 і 13,3%, тобто одним з проміжних висновків є те, що південні області України здебільшого хліборобські, тваринництво тут не набуло широкого розповсюдження, на відміну від областей західного регіону. Продовжуючи, на Полтавщині співвідношення питомої ваги рослинництва і тваринництва складало 83,3 і 16,7%, тобто також перевищувало середньостатистичний рівень, в Рівненській області воно було таким – 76,7 і 23,3%, в Сумській – 87,4 і 12,6%,

в Тернопільській – відповідно 80,8 і 19,2%. В Харківській області на долю рослинництва припадало 84,9% загальних обсягів сільськогосподарського виробництва, в Хмельницькій – 81,8% (18,2 %), на Черкащині 59,5 (відповідно 40,5 %), тобто була однією з найнижчих в цілому по країні, в Чернівецькій області питома вага рослинництва складала 70,6% і, наприкінці, в Чернігівській – відповідно 88,7%, тобто була однією з найвищих.

І, наприкінці, четверте. Стосовно змін, які мали місце в загальній величині обсягів сільськогосподарського виробництва на Україні в 2020 році порівняно з попереднім, 2019-им. Як бачимо з даних табл. 1, в останньому обсяги виробництва в цілому по країні становили 89,9% від рівня попереднього, падіння, треба визнати, відчутне. Причому, така картина спостерігалася в переважній більшості областей, за винятком Волинської, Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Сумської, Тернопільської і Чернігівської. В усіх інших областях мало місце зростання, в тій чи іншій мірі, обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Особливо значним було падіння обсягів виробництва в Одеській області – в 2020 році вони склали 61,0% від рівня попереднього року, майже аналогічна ситуація мала місце в Миколаївській області – 76,1% від рівня 2019 року, а ці області, наскільки відомо, є крупними виробниками сільськогосподарської продукції. В контексті сказаного заслуговує на увагу й таке. Падіння обсягів виробництва в цілому по Україні обумовлено головним чином за рахунок зниження його в рослинницькій галузі – до 87,9%. У тваринницькій підгалузі падіння обсягів виробництва, по суті, не спостерігалось. Правда, у зв'язку з цим не можна не відмітити, що з врахуванням вищесказаного обсяги продукції рослинництва в згадуваній Одеській області в 2020 році склали 56,7% порівняно з попереднім, тобто виробництво у вказаній підгалузі зменшилось вдвічі. Майже аналогічна картина мала місце і на Кіровоградщині – 67,5% від рівня попереднього року і, зокрема, на Черкащині – 69,2%. В контексті вищесказаного доречно акцентувати увагу й на такому. Обсяги виробництва продукції тваринництва практично в кожній з областей були відносно стабільними, різких перепадів, в усякому разі, не спостерігалось, навіть в часто згадуваній Одеській області і в Миколаївській зокрема. Такі, по-біжно, особливості динаміки сільськогосподарського виробництва на Україні в останні 2 роки.

Розглянутий комплекс питань торкався особливостей сільськогосподарського виробництва на Україні в цілому. Основними ж його складовими в сучасних умовах є сільськогосподарські підприємства і господарства населення. Тому деталізуємо специфіку сільськогосподарського виробництва розглядом його особливостей в кожній з них, насамперед сільськогосподарських підприємств, хоча б з огляду на те, що на сучасному етапі розвитку цей вид товаровиробників став домінуючим (див. табл. 2). Так, в цілому по Україні на долю сільськогосподарських підприємств припадало 64,6% загальних обсягів продукції цього виду. В розрізі ж областей мають місце суттєві розбіжності. Якщо деталізувати питому вагу сільськогосподарських підприємств роз-

Таблиця 2

Загальні обсяги виробництва в сільськогосподарських підприємствах (в розрізі областей)

(млн грн)

Області	Продукція сільського господарства			в тому числі:					
	2019	2020	2020 у % до 2019	продукція рослинництва			продукція тваринництва		
				2019	2020	2020 у % до 2019	2019	2020	2020 у % до 2019
Україна	449806,3	395717,7	88,0	376789,7	323198,2	85,8	73016,6	72519,5	99,3
Вінницька	42411,8	35169,1	82,9	29100,7	21521,9	74,0	13311,1	13647,2	102,5
Волинська	8664,3	8919,3	102,9	5987,3	6172,6	103,1	2677,0	2746,7	102,6
Дніпропетровська	29353,2	25797,3	87,9	22358,1	18585,5	83,1	6995,1	7211,8	103,1
Донецька	13142,7	12583,8	95,7	10014,0	9418,8	94,1	3128,7	3165,0	101,2
Житомирська	15807,3	14326,2	90,6	14805,6	13237,6	89,4	1001,7	1088,6	108,7
Закарпатська	838,9	976,0	116,3	753,8	892,3	118,4	85,1	83,7	98,4
Запорізька	18017,5	15666,0	86,9	16674,8	14442,6	86,6	1342,7	1223,4	91,1
Івано-Франківська	5148,5	5730,5	111,3	3262,8	3745,4	114,8	1885,7	1985,1	105,3
Київська	30478,6	24059,7	78,9	21490,0	15547,8	72,3	8988,6	8511,9	94,7
Кіровоградська	24234,4	15763,4	65,0	23296,9	14835,2	63,7	937,5	928,2	99,0
Луганська	9879,7	8644,4	87,5	9651,2	8440,0	87,5	228,5	204,4	89,5
Львівська	11063,3	11872,0	107,3	8480,6	9115,4	107,5	2582,7	2756,6	106,7
Миколаївська	16798,5	12134,4	72,2	16236,1	11690,0	72,0	562,4	444,4	79,0
Одеська	17125,6	8715,0	50,9	16669,5	8269,1	49,6	456,1	445,9	97,8
Полтавська	30797,0	26650,8	86,5	26834,7	22962,8	85,6	3962,3	3688,0	93,1
Рівненська	7653,3	8264,6	108,0	6424,0	7063,9	110,0	1229,3	1200,7	97,7
Сумська	23516,1	24759,2	105,3	22070,0	23336,0	105,7	1446,1	1423,2	98,4
Тернопільська	15725,2	16031,0	101,9	14067,0	14280,8	101,5	1658,2	1750,2	105,5
Харківська	25195,0	25766,7	102,3	22356,1	22994,8	102,9	2838,9	2771,9	97,6
Херсонська	17389,1	15498,5	89,1	16000,1	14214,0	88,8	1389,0	1284,5	92,5
Хмельницька	25784,8	24685,6	95,7	22817,8	21943,2	96,2	2967,0	2742,4	92,4
Черкаська	32673,5	24511,9	75,0	21880,0	13852,4	63,3	10793,5	10659,5	98,8
Чернівецька	2731,9	2776,6	101,6	2039,6	2081,1	102,0	692,3	695,5	100,5
Чернігівська	25376,1	26415,7	104,1	23519,0	24555,0	104,4	1857,1	1860,7	100,2

глядом її специфіки в кожній з них, то тут найбільш очевидним є таке. По-перше, по вказаній ознаці всі області України можна згрупувати в 3 частини. В першу з них входять області, обсяги виробництва сільськогосподарських підприємств в яких знаходяться приблизно на тому ж рівні, що й в цілому по Україні. Це, зокрема, Донецька (64,8% від загальних обсягів сільськогосподарського виробництва в області), Запорізька (65,2%), Кіровоградська (62,1%), Луганська (67,5%), Миколаївська (61,3%), Полтавська (68,9%), Тернопільська (66,1%) і Харківська (68,1%). В другу окрему групу можна об'єднати області, обсяги виробництва сільськогосподарських підприємств в яких вищі за середньостатистичні. Сюди входять Вінницька (72,2%), Дніпропетровська (70,9%), Київська (70,2%), Сумська (79,1%), Черкаська (77,3%) і Чернігівська (82,2%). Третю, досить-таки численну, групу утворюють області, питома вага сільськогосподарських підприємств в яких в тій чи іншій мірі нижча за середній по Україні показник. Це Волинська (53,7% загальних обсягів сільськогосподарського виробництва в області), Житомирська (54,9%), Закарпатська (всього 11,4%), Івано-Франківська (41,6%), Львівська (49,4%), Одеська (50,5%), Рівненська (47,8%), Херсонська (57,3%) і Чернівецька (27,1%).

Така, коротко, одна з особливостей виробництва в сільськогосподарських підприємствах в розрізі окремо взятих областей.

Свої, суттєві, особливості мають сільськогосподарські підприємства України й з точки зору питомої ваги рослинництва (тваринництва) в загальних обсягах виробництва агроформувань цього типу. Тут найбільш чітко прослідковується таке їх розмежування. По-перше, є області, питома вага рослинництва в загальних обсягах виробництва сільськогосподарських підприємств в яких складає більше 90,0%. Це, наприклад, Житомирська (92,4%), Закарпатська (91,4%), Запорізька (92,2%), Кіровоградська (94,1%), в Луганській області, що цікаво, в сільськогосподарських підприємствах практично не культивується виробництво продукції тваринництва: питома вага рослинництва знаходиться на рівні 97,6%; майже аналогічний стан справ і на Миколаївщині – 96,3%. В цю ж групу входять Одеська (94,8%), Сумська (94,2%), Херсонська (91,7%) і Чернігівська (92,9%) області. В той же час є багато областей, питома вага рослинництва в загальних обсягах виробництва сільськогосподарських підприємств, в тій чи іншій мірі, нижча за середньостатистичний по Україні рівень (81,6%). Це й Вінницька (61,2%), Волинська (69,2%), Дніпропетровська (72,0%), Донецька (74,8%), Івано-Франківська (65,3%), Київська (64,6%), Львівська (76,7%), Черкаська (56,5%) і Чернівецька (74,9%). В інших, не названих, областях питома вага рослинницької галузі знаходиться на рівні, близькому до 90,0% від загальних обсягів виробництва в сільськогосподар-

Держава та регіони

ських підприємств. Це, наприклад, Полтавська (86,1%), Рівненська (85,4%), Тернопільська (89,0%), Харківська (89,5%), Хмельницька (88,8%) області.

Іншою найважливішою складовою сільськогосподарського виробництва виступають господарства населення. Основні їх характеристики наведені в табл. 3 (див. табл. 3).

Принагідно зауважимо, що аналіз їх діяльності в певній мірі був проведений напередодні, в процесі розгляду співвідношень обсягів виробництва сільськогосподарських підприємств і господарств населення. Тому деталізуємо лише таку важливу сторону діяльності останніх, як структура їх продукції в розрізі рослинництва і тваринництва. Найцікавіше, як нам здається, є те, що за окремими випадками (наприклад, в Закарпатській області питомо вага рослинництва в загальних обсягах продукції господарств населення склала лише 48,0%, майже на тому ж рівні -54,5% – вона знаходилась на Івано-Франківщині), по суті, в усіх інших, без винятку, областях вона була приблизно на одному і тому ж рівні і, в принципі, відповідала середньостатистичному по країні (69,4%) показнику.

Така, коротко, специфіка виробництва в господарствах населення України.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, доцільно зробити певні висновки, найбільш узагальнюючими і найважливішими з яких є:

– по-перше, сільське господарство – невід’ємна органічна складова частина народногосподарського комплексу України і ефективність його функціонування може виступати одним з найважливіших показників рівня розвитку економіки країни в цілому;

– по-друге, чи не основною передумовою успішного вирішення проблем підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва в нашій країні є необхідність комплексного підходу, їх розгляду лише в органічній єдності і в тісному поєднанні;

– по-третє, необхідно враховувати, що кожному конкретному періоду розвитку сільського господарства, тій чи іншій формі землекористування притаманна своя, специфічна форма організації трудових процесів, що вимагає, зокрема, їх постійного вдосконалення, врахування всього попереднього досвіду регулювання;

– по-четверте, важливим, вважаємо, є висновок, що ефективність сільськогосподарського виробництва як в цілому по Україні, так і, в особливій мірі, в її окремих регіонах визначається навіть не настільки оптимізацією співвідношень основних груп товаровиробників, наскільки досконалістю економічного механізму функціонування кожної з них зокрема;

– по-п’яте, налагодження механізму ефективного функціонування кожної з основних форм землекористування потребує врахування того, що в умовах формування ринкових відносин, зокрема, в аграрно-

Таблиця 3

Загальні обсяги виробництва у господарствах населення (в розрізі областей)

(млн грн)

Області	Продукція сільського господарства			в тому числі:					
	2019	2020	2020 у % до 2019	продукція рослинництва			продукція тваринництва		
				2019	2020	2020 у % до 2019	2019	2020	2020 у % до 2019
Україна	231176,1	216403,8	93,6	161915,9	150178,8	92,8	69260,2	66225,0	95,6
Вінницька	14757,1	13519,5	91,6	10326,2	9319,9	90,3	4430,9	4199,6	94,8
Волинська	7876,5	7691,1	97,6	5329,5	5301,6	99,5	2547,0	2389,5	93,8
Дніпропетровська	13114,7	10596,0	80,8	10640,3	8297,8	78,0	2474,4	2298,2	92,9
Донецька	7117,9	6816,7	95,8	5329,0	5152,7	96,7	1788,9	1664,0	93,0
Житомирська	11555,3	11745,9	101,6	7215,2	7706,2	106,8	4340,1	4039,7	93,1
Закарпатська	8019,3	7576,3	94,5	3727,0	3641,4	97,7	4292,3	3934,9	91,7
Запорізька	9119,0	8331,9	91,4	7062,9	6400,8	90,6	2056,1	1931,1	93,9
Івано-Франківська	8152,7	8036,8	98,6	4416,6	4385,1	99,3	3736,1	3651,7	97,7
Київська	10323,7	10193,0	98,7	7188,4	6823,6	94,9	3135,3	3369,4	107,5
Кіровоградська	11760,4	9617,7	81,8	8868,2	6863,2	77,4	2892,2	2754,5	95,2
Луганська	4568,5	4157,6	91,0	3601,5	3181,8	88,3	967,0	975,8	100,9
Львівська	11941,1	12135,2	101,6	7487,3	7822,6	104,5	4453,8	4312,6	96,8
Миколаївська	9177,9	7643,6	83,3	6787,9	5391,3	79,4	2390,0	2252,3	94,2
Одеська	11152,9	8525,3	76,4	8560,2	6027,1	70,4	2592,7	2498,0	96,4
Полтавська	12717,8	11974,3	94,2	9837,1	9230,5	93,8	2880,7	2743,8	95,2
Рівненська	9099,4	8995,6	98,9	6148,9	6181,2	100,5	2950,5	2814,4	95,4
Сумська	6659,5	6532,4	98,1	4145,6	4039,0	97,4	2513,9	2493,4	99,2
Тернопільська	8526,6	8223,8	96,4	5666,5	5339,0	94,2	2860,1	2884,8	100,9
Харківська	13267,8	11934,1	89,9	9983,3	9022,5	90,4	3284,5	2911,6	88,6
Херсонська	11170,1	11525,6	103,2	8748,5	9240,8	105,6	2421,6	2284,8	94,4
Хмельницька	10141,4	10293,6	101,5	6481,9	6674,3	103,0	3659,5	3619,3	98,9
Черкаська	7602,1	7186,4	94,5	5400,8	5031,3	93,2	2201,3	2155,1	97,9
Чернівецька	7486,6	7448,7	99,5	5136,7	5140,0	100,1	2349,9	2308,7	98,2
Чернігівська	5840,8	5699,7	97,6	4026,4	3985,1	98,9	1814,4	1714,6	94,5

му секторі економіки України корінним чином змінилася природа, характер і цільові функції практично кожного з системи економічних інструментів, які застосовуються в практичній діяльності, що особливо наглядно проявилось в питанні регулювання ціноутворення на основні види сільськогосподарської продукції.

Бібліографічний список:

1. Губені Ю.Е., Коверко Ю.В. Розвиток особистих селянських господарств в умовах адміністративної децентралізації. *Економіка АПК*. 2017. № 1. С. 68–74.
2. Кириленко І.Г., Івченко В.Є. Економічні аспекти трансформації сільськогосподарського виробництва в Україні. *Економіка АПК*. 2017. № 3. С. 21–29.
3. Лупенко Ю. Роль держави в питаннях розвитку аграрного сектору економіки. *Економіка АПК*. 2020. № 11. С. 5.
4. Лупенко Ю. Роль сільського господарства в сучасній економіці. *Економіка АПК*. 2020. № 9. С. 5.
5. Лупенко Ю. Проблеми становлення аграрного устрою в Україні. *Економіка АПК*. 2020. № 7. С. 5.
6. Месель-Веселяк В.Я. Ефективність господарювання новостворених сільськогосподарських підприємств ринкового спрямування в Україні. *Економіка АПК*. 2016. № 12. С. 21–33.

7. Статистичний збірник: Сільське господарство Івано-Франківщини. Івано-Франківськ, 2021. 252 с.

References:

1. Gubeni Y.E., Koverko Y.V. (2017). Development of personal peasant farms in the conditions of administrative decentralization. *Economics of agro-industrial complex*, no. 1, pp. 68–74.
2. Kirilenko I.G., Ivchenko V.E. (2017). Economic aspects of transformation of agricultural production in Ukraine. *Economics of agro-industrial complex*, no. 3, pp. 21–29.
3. Lupenko Y. (2020). The role of the state in the development of the agricultural sector of the economy. *Economics of agro-industrial complex*, no. 11, p. 5.
4. Lupenko Y. (2020). The role of agriculture in the modern economy. *Economics of agro-industrial complex*, no. 9, p. 5.
5. Lupenko Y. (2020). Problems of formation of the agrarian system in Ukraine. *Economics of agro-industrial complex*, no. 7, p. 5.
6. Mesel-Veselyak V. Y. (2016). Efficiency of management of newly created market-oriented agricultural enterprises in Ukraine. *Economics of agro-industrial complex*, no. 12, pp. 21–33.
7. Statistical collection: Agriculture of Ivano-Frankivsk region (2021). Ivano-Frankivsk, 252 p.